

PROGRAMMA VAN EISEN

LOCATIE	<i>Leimuiden, gemeente Jacobswoude</i>
PROJECTNAAM	<i>Onderzoeksgebied Komplan Leimuiden</i>
PROJECTNUMMER	<i>4109588, PvE nummer 09-023</i>

PLAATS BINNEN ARCHEOLOGISCH PROCES	
<i>X</i>	<i>IVO - proefsleuven</i>
<i>0</i>	<i>OPGRAVEN</i>
<i>0</i>	<i>ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING</i>

OPSTELLER	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	Paraaf
☐ <i>Auteur</i>	R. Torremans Senior Archeoloog ADC ArcheoProjecten Nijverheidsweg Noord 114 3812 PN Amersfoort 033-2998181 r.torremans@archeologie.nl	21-07-2009 Wijziging 17-11-2009 22-12-2009 16-06-2010	
☐ <i>Senior archeoloog</i>	N. Prangma Senior Archeoloog ADC ArcheoProjecten Nijverheidsweg Noord 114 3812 PN Amersfoort 033-2998181 n.prangma@archeologie.nl	21-07-2009	

OPDRACHTGEVER	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
	TAUW BV Dhr. F. Druijff Rhijnspeer 209 2901 LB Capelle aan de IJssel 010-2886109 frank.druijff@tauw.nl		

BEVOEGD GEZAG	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Gemeente	Gemeente Jacobswoude Deskundige namens het bevoegd gezag: Dhr. Drs. R.H.P. Proos Provincie Zuid-Holland Provinciehuis Postbus 90602 2509 LP Den Haag 070-4418445 Rhp.proos@pzh.nl		

UITVOEREND BEDRIJF / INSTELLING **	
Naam	Door de opdrachtgever te bepalen

DATUM ONDERZOEK	
Start	In overleg met opdrachtgever
Geschatte duur	ca. 5 tot 10 dagen, afhankelijk van de mate van verstoring en de te nemen maatregelen m.b.t. verontreiniging

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS ONDERZOEKSGBIED	
Projectnaam	Onderzoeksgebied Komplan Leimuiden
Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Jacobswoude
Plaats	Leimuiden
Toponiem	Onderzoeksgebied Komplan
Kaartbladnummer	31A
XY – coördinaten	Centrumcoördinaten plangebied A: 106.243/471.043 Centrumcoördinaten plangebied B: 106.214/470.959 Centrumcoördinaten plangebied C: 106.312/470.980
CMA/AMK-status	n.v.t.
ARCHIS-monument-nr	n.v.t.
ARCHIS-waarnemings-nr	n.v.t.
Onderzoeksmelding (art. 41 Mw)	Door het uitvoerende bedrijf aan te vragen.
Oppervlakte plan- en onderzoeksgebied	Plangebied A: 8620 m ² Plangebied B: 6486 m ² Plangebied C: 1657 m ² Totale oppervlakte: 16763 m ²
Huidig grondgebruik	Bebouwd.

PERIODE(N) & COMPLEXTYPE(N)	
Vroege prehistorie (paleo/meso/neo)	onbekend
Late prehistorie (brons/ijzer)	onbekend
Romeinse tijd	onbekend
Middeleeuwen (vroeg/laat)	Stads- of dorpskern, hoge verwachting

DOEL EN REDEN VAN HET ONDERZOEK	
<i>Reden</i>	In het plangebied wordt een nieuw dorpscentrum gecreëerd. Hiervoor is een stedenbouwkundig plan ontwikkeld. Het centrum wordt heringericht, waarbij ook sloop en nieuwbouw plaats zal vinden. De werkzaamheden die gepaard gaan met de sloop en nieuwbouw zullen eventueel aanwezige archeologische resten verstoren of zelfs vernietigen. Voor het opsporen van huisplaatsen op het veen is een booronderzoek geen geschikte methode. De opdrachtgever heeft aangegeven dat het noordelijk deel van het plangebied tot ca. 0,75 m -MV wordt ontgraven, terwijl het zuidelijke deel tot ca. 3,5 m -MV wordt ontgraven i.v.m. de aanleg van een parkeergarage.
<i>Doel</i>	Doel van het IVO-P is het vaststellen van de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een archeologische waardestelling van het plangebied te kunnen komen. Een verder doel is de beantwoording van de onderzoeksvragen.
<i>Selectiebesluit (alleen na IVO)</i>	<i>n.v.t.</i>

INVENTARISATIE	
Resultaten bureauonderzoek	
<i>Uitvoerder</i>	RAAP Archeologisch Adviesbureau
<i>Uitvoeringsperiode</i>	Februari 2008
<i>Rapportage</i>	Rietkerk, 2008: <i>Onderzoeksgebied Komplan Leimuiden, Gemeente Jacob. Archeologisch Vooronderzoek: een Bureauonderzoek</i> . RAAP-notitie 2623.

ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	
<i>Regionale archeologische en cultuurlandschappelijke context</i>	De plangebieden zijn geomorfologisch niet gekarteerd. Via de AHN is af te leiden dat de historische kern van Leimuiden hoger ligt dan het omringende landschap. Een oorzaak hiervoor zijn de veenaafgravingen rondom Leimuiden, waardoor het omringende landschap lager kwam te liggen. In het dorp zelf is het veen in de ondergrond nog wel aanwezig (Rietkerk 2008, p.5).

	De bodem in het oostelijke deel van plangebied A bestaat uit vlietveengronden met grondwatertrap I en uit bovenland in het westelijke deel. De bodem in plangebieden B en C bestaat uit moerige eerdgronden met een moerige bovengrond of moerige tussenlaag op niet-gerijpte zavel of klei met grondwatertrap III in het oostelijke deel en uit bovenland in het westelijke deel (<i>Rietkerk 2008, p.5; Archis 2</i>). Het dorp Leimuiden maakt deel uit van een middeleeuwse veenontginning. Deze ontginning zal dateren uit de vroege 11^e eeuw (mogelijk zelf deels uit de 10^e eeuw). De vroegste vermelding van de kerk dateert uit 1063; deze kerk heeft vermoedelijk altijd op dezelfde locatie gelegen. De plangebieden A, B en C liggen op geringe afstand van de locatie van de kerk. De plangebieden maken mede daarom waarschijnlijk deel uit van de oudste kern van het dorp (<i>Rietkerk 2008, p.6</i>). Voor de plangebieden geldt een hoge archeologische verwachting voor bebouwing met erven met een datering vanaf de 11^e en wellicht ook deels de 10^e eeuw. De archeologische resten worden verwacht op het veen. De oudste kaart waarop Leimuiden is afgebeeld, is de kaart van Balthasar Florisz. Van Berckenrode uit 1614. Uit deze kaart blijkt dat de nederzetting Leimuiden zich in de 17^e eeuw uitstreckte tot in de 3 plangebieden. Ook uit latere kaarten blijkt de aanwezigheid van bebouwing in de plangebieden (<i>ibid.</i>). Voor de plangebieden geldt een hoge verwachting voor resten van bebouwing uit de Nieuwe tijd aan de voor-/straatkant van de percelen, en een hoge verwachting voor erven en erfstructuren aan de achterkant van de percelen. Op de Cultuurhistorische Hoofdstructuur van Zuid-Holland (CHS) staat de historische kern van Leimuiden aangegeven als een zone met een zeer grote kans op archeologische sporen (stads- of dorpskern). In Archis zijn twee vindplaatsen aanwezig in de omgeving van de plangebieden (Archis-waarnemingsnummers 45551 en 16900). De vondsten betreffen respectievelijk een neolithische stenen bijl en een bronzen hielbijl uit de Midden Bronstijd (<i>zie ook Rietkerk 2008, p.6</i>). De context van de vondsten is onduidelijk.
Aard en ouderdom van de vindplaats(en) (indien al vooronderzoek heeft plaatsgevonden)	Onbekend
Gaafheid en conservering (structuren, sporen, vondsten, archeozoologische en botanische resten)	Onbekend
Archeologische stratigrafie en diepte van vondstlagen	Onbekend. Uit boringen tijdens milieukundige onderzoeken blijkt dat grote delen van de plangebieden zijn opgehoogd met zand (op het veen). Het zandpakket varieert nogal in dikte. Ook is het plangebied al deels bebouwd en zijn er sloten gegraven (en weer gedempt).
Begrenzing en oppervlakte van de totale vindplaats (dus ook buiten het plangebied)	Onbekend (dorpskern Leimuiden)
Begrenzing en oppervlakte van (het deel van) de vindplaats binnen het plangebied	Onbekend

<i>Structuren en sporen</i>	(Houten) structuren als gebouwen, bijgebouwen, erfafscheidingen, greppels, muur- en vloerresten, water- en beerputten en andere bewoningssporen uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd.
<i>Anorganisch artefacten</i>	Aardewerk, metaal, bouwpuin, glas en natuursteen, mogelijk (vuur)stenen artefacten.
<i>Organisch artefacten</i>	Dierlijk bot, visresten, leer, constructiehout.
<i>Archeozoölogische en botanische resten</i>	Zaden, pollen en botmateriaal uit beer- en afvallagen die bewaard zijn onder de grondwaterspiegel.
<i>Beperkingen (memoRIA 6)</i>	Uit boringen tijdens milieukundige onderzoeken blijkt dat grote delen van de plangebieden zijn opgehoogd met zand (op het veen). Het zandpakket varieert nogal in dikte. Ook is het plangebied al deels bebouwd en zijn er sloten gegraven (en weer gedempt). Bij onvoorziene omstandigheden (grootschalige verstoringen, instortende profielwanden e.d.) die leiden tot vertragingen of het niet kunnen uitvoeren van procedures vastgelegd in het PvE, dient contact te worden opgenomen met de opdrachtgever, het bevoegd gezag en diens archeologisch adviseur. Het plangebied betreft een saneringslocatie. Tussen de opdrachtgever/saneerder en het uitvoerende archeologische bedrijf zullen praktische afspraken gemaakt moeten worden hoe met deze vervuiling om te gaan.

VRAAGSTELLING	
<i>Geraadpleegde bronnen en partijen</i>	Het archeologisch onderzoek kan mogelijk bijdragen aan de onderzoeksthema's uit NOaA hoofdstuk 16 (<i>De Middeleeuwen en vroegmoderne tijd in West-Nederland</i>) .
<i>Onderzoeksvragen</i>	- Zijn er bewoningssporen aanwezig in de plangebieden? Zo ja, wat is de aard, functie, gaafheid, kwaliteit, datering, fasering en conserveringstoestand van deze sporen? - Zijn er – hoe gering ook – aanwijzingen voor sporen ouder dan de Middeleeuwen? - Is er een onderscheid/fasering te maken tussen de eventueel aanwezige verschillende bewoningsniveau's? Hoe verhoudt een eerste houtbouwfase zich ruimtelijk tot een latere (bak)steenbouwfase? Beschrijf dit. - Is er een middeleeuws loopniveau aanwezig? - Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig (anorganisch) en wat is de datering ervan? Wat is de conserveringstoestand van dit materiaal? - Wat is de conserveringstoestand van, indien aanwezig, organisch vondstmateriaal? - Kan er een bijdrage geleverd worden aan de plattegrond en ruimtelijke indeling van de middeleeuwse nederzetting Leimuiden en zo ja hoe ziet die eruit? - Kan er op basis van vondstcomplexen en ecologische monsters iets worden gezegd over de materiële cultuur, voedingsgewoontes en handelsrelaties van de bewoners in de Volle en Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd?
<i>Aanbevelingen</i>	Het onderzoek moet leiden tot een gefundeerde beslissing over al dan niet noodzakelijk vervolgonderzoek.

METHODEN EN TECHNIEKEN	
<i>Strategie</i>	Het plangebied is onderverdeeld in drie deelgebieden. Uit een locatiebezoek bleek al dat in het plangebied slechts beperkt ruimte aanwezig is om proefsleuven aan te leggen. Daarnaast volgt het proefsleuvenonderzoek de sanering en worden de sleuven in de te saneren gedeeltes aangelegd (zie afb. 3 en 4). Verspreid over het plangebied worden vier proefsleuven aangelegd, met een omvang van ca. 4x20 m. In totaal wordt hiermee ca. 320 m² onderzocht. Indien de exacte locatie van de sleuven in het veld toch aangepast moet worden, gebeurt dit in overleg met de bevoegde overheid. In deelgebied A en C wordt één sleuf aangelegd en in deelgebied B twee sleuven. De sleuven worden aangelegd tot een diepte van maximaal 1,80 m tot 2 m -Mv.
<i>Methoden en technieken</i>	Het vlak wordt aangelegd met behulp van een graafmachine met een gladde bak. De kraan zal afkomstig zijn van de saneerder, maar de machinist dient te worden aangestuurd door de archeoloog. Er wordt vanuit gegaan dat de saneerder maatregelen treft met betrekking tot de vervuiling, ook voor het archeologisch veldteam. Er wordt uitgegaan van de aanleg van maximaal 3 vlakken: een op het sporenniveau van de Nieuwe tijd, en één onderzoeksvlak op het niveau van het middeleeuwse (loop)niveau. Indien er geen sporenniveau uit de Nieuwe tijd aanwezig is, wordt direct verdiept naar het middeleeuwse niveau dat op de top van het veen wordt verwacht. Afhankelijk van de situatie in het veld c.q. de diepte van het middeleeuwse niveau (indien dit zich niet in of op het veen bevindt) wordt onder het middeleeuwse niveau nog een controleniveau of derde vlak aangelegd om te zien of hier nog oudere sporen aanwezig zijn. Voor de sporen uit de Nieuwe tijd (N.B. Hier worden nadrukkelijk niet de 19e- of 20e-eeuwse gebouwresten bedoeld! Deze kunnen direct verwijderd worden) gelden de volgende bepalingen: Uit het opvulpuin tussen de mogelijke fundamentresten worden alleen bijzondere vondsten en een selectie van diagnostisch materiaal verzameld. Sporenvlakken worden altijd gefotografeerd. Sporen en coupes worden in detail gefotografeerd indien relevant. Er wordt minimaal een (relevant) volledig lengteprofiel ingetekend, gefotografeerd en beschreven. Indien de profielen een grote mate van homogeniteit vertonen, kan worden volstaan met kolomopnames. De beslissing hierover wordt genomen door de veldarcheoloog. Fundamentresten worden schoongemaakt, gefotografeerd en gedocumenteerd. Metselwijze, baksteensoort en -formaten, metselspecie, insteek, funderingswijze, tien-lagenmaat en eventuele andere bijzonderheden worden beschreven. De metselverbanden worden bij voorkeur gedocumenteerd in een groter muurvlak. Betegelde muren en vloeren worden in het geheel schoongeveegd en gefotografeerd. Van elke tegelsoort wordt een selectie verzameld. Bijzondere tegels (bijvoorbeeld Delfts blauw met afbeelding) worden alle verzameld. Er zal aandacht besteed worden aan de fasering van de verschillende structuren, zoals opeenvolging van vloeren, interne verbouwingen, aanpassingen aan een nieuwe functie (vb. later ingegraven ovens e.d.) enz.

	Keldervloeren worden na documentatie op één locatie doorgebroken om de aanwezigheid van eerdere keldervloeren te controleren. Is dit het geval dan wordt deze gehele onderliggende vloer vrij gelegd. Documentatie van deze vloeren geschiedt op een gelijke wijze. Na vrijlegging van mogelijke fundamentresten en daarmee vrijlegging van de voormalige perceelindeling wordt gericht gezocht naar beerkelders/-putten, waterputten, afvalkuilen en andersoortige sporen. De inhoud van deze sporen wordt op dezelfde dag van de vrijlegging voor paleo-ecologisch onderzoek bemonsterd (minimaal 10 liter). Tevens worden deze structuren op dezelfde dag afgewerkt om schatgraverij te voorkomen. Indien dit niet mogelijk is dienen ze afdoende te worden afgedekt. Verzameling van de inhoud geschiedt aandachtig, waarbij gelet wordt op stratigrafische / chronologische scheidingen en daarmee samenhangende gescheiden verzameleenheden. De inhoud van beerputten en vondstenrijke afvalkuilen wordt volledig verzameld en gezeefd over een zeef met maximum maaswijdte 4mm. Ook andere beloftevolle sporen zoals grachten worden bemonsterd voor paleo-ecologisch onderzoek. Deze bemonstering gebeurt per laag/periode. Bij twijfel of vondstmateriaal wel of niet verzameld moet worden, dient contact opgenomen te worden met de bevoegde overheid en diens adviseur. Zowel bij het aanleggen van het vlak als bij het afwerken van sporen en profielen wordt gebruik gemaakt van een metaaldetector. Relevante metalen vondsten worden als puntvondsten (X/Y/Z) ingemeten. Van onbelangrijk geachte metalen vondsten (spijkers, roestklompen) uit opvullingslagen, opvullingspakketten en puinlagen wordt slechts een representatieve selectie verzameld. Bij het aantreffen van bijzonder (kwetsbaar) vondstmateriaal kan de inzet of het advies van een specialist vereist worden. Dit gebeurt na overleg met de opdrachtgever, bevoegd gezag en diens adviseur. Alle grondsporen worden gedocumenteerd en afgewerkt conform KNA 3.1. Alle gegevens worden vastgelegd in dagrapporten. Voor het middeleeuwse niveau geldt: Indien onmiddellijk na het aanleggen van de proefsleuven duidelijk is dat zich archeologische waarden op het terrein bevinden die behoudenswaardig zijn, dat wil zeggen, dat vervolgonderzoek noodzakelijk is, worden de sporen niet afgewerkt. Hiertoe wordt pas overgegaan tijdens de opgraving, wanneer een groter overzicht over de sporen en de betekenis daarvan is verkregen. Indien de vindplaats niet behoudenswaardig blijkt te zijn, worden de eventueel aanwezige sporen geheel afgewerkt voor zover dat nodig is om de vraagstellingen te beantwoorden. Substantieel of niet verder te verklaren muurwerk wordt niet afgewerkt voordat de gehele structuur is onderzocht.
<i>Bouwstenen (zie KNA 3.1 bijlage 1)</i>	In principe worden alle bouwstenen gebruikt.
<i>Structuren en grondsporen</i>	Documentatie en afwerking van de grondsporen geschiedt conform KNA 3.1 en de hierboven beschreven methoden. Vlakken worden ingetekend 1:50, coupes en andere detailtekeningen schaal 1:20.
<i>Anorganisch artefacten</i>	Bij de verzameling van vondsten in het veld dient selectief te werk worden gegaan. De verantwoordelijkheid voor de selectie ligt bij de KNA-archeoloog (in samenspraak met de senior archeoloog):

	- aardewerk: al het aardewerk uit relevante lagen en uit alle sporen wordt verzameld. Van aardewerk uit opvullingslagen, opvullingspakketten en puinlagen wordt een kleine representatieve, diagnostische selectie verzameld. Bijzonder aardewerk of onbekende vormen in opvullingspakketten worden altijd verzameld. - natuursteen en keramisch bouw materiaal: hiervan wordt uit relevante lagen en uit sporen slechts een kleine, representatieve selectie verzameld. Uit opvullingslagen, opvullingspakketten en puinlagen wordt niets verzameld. Uitzonderlijke vondsten zoals natuurstenen ornamenten, bijzondere tegels e.d. worden altijd verzameld. - glas: idem als aardewerk, met uitzondering van vensterglasfragmenten. Hiervan wordt ook uit relevante lagen en uit sporen slechts een kleine, representatieve selectie verzameld. Versierd (gebrandschilderd) vensterglas wordt volledig verzameld. - metaal: alles wordt verzameld behalve onbelangrijke geachte voorwerpen (zoals spijkers e.d.). Roestklompen worden verzameld en eventueel geröntgend. Alle munten worden verzameld. - vuursteen: indien een vuursteenconcentratie (5 per m²) wordt aangetroffen wordt in eerste instantie een waardering door middel van boringen uitgevoerd. Over de concentratie zal een systematisch grid van megaboringen gezet worden. De inhoud van de boorkernen wordt gezeefd (3mm) ten einde artefacten te verzamelen en de omvang van de site te bepalen. Op grond van deze resultaten zal een beslissing genomen worden in samenspraak met de opdrachtgever en de adviseur van het bevoegd gezag. Bij twijfel of vondstmateriaal wel of niet verzameld moet worden, dient contact opgenomen te worden met de bevoegde overheid en diens adviseur. Verzamelmwijze geschiedt volgens KNA 3.1. Het vondstmateriaal dient dusdanig te worden verpakt dat de conditie van het materiaal zo stabiel mogelijk blijft. Verwezen wordt naar de leidraad KNA Eerste hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal.
<i>Organisch artefacten</i>	- hout (ecofact en artefact): bijzondere houten voorwerpen (nappen, werktuigen e.d.) worden allen verzameld. Paalresten of andersoortig, niet bijzonder, bewerkt hout worden alleen uit sporen of relevante lagen verzameld. Van paalresten en (niet bijzonder) bewerkt hout uit opvullingslagen, opvullingspakketten en puinlagen wordt niets verzameld. Constructiehout wordt bemonsterd ten behoeve van dendrochronologisch onderzoek. - bot: al het bot uit relevante lagen en uit alle sporen wordt verzameld. Van bot uit opvullingslagen, opvullingspakketten en puinlagen wordt niets verzameld. - ook andere organische artefacten zoals leer, zowel voorwerpen als afval (afsnijdsels e.d.), worden verzameld, tenzij het losse vondsten betreft. Textiel en bewerkt bot (artefacten) wordt altijd verzameld ongeacht de context. Bij twijfel of vondstmateriaal wel of niet verzameld moet worden, dient contact opgenomen te worden met de bevoegde overheid en diens adviseur. Verzamelmwijze geschiedt conform KNA 3.1. Het vondstmateriaal dient dusdanig te worden verpakt dat de conditie van het materiaal zo stabiel mogelijk blijft. Verwezen wordt naar de leidraad KNA Eerste Hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal.
<i>Archeozoölogische en botanische resten</i>	Uit opgevolde waterputten, beerputten, sloten en andersoortige veelbelovende antropogene sporen worden 5 liter grondmonsters

	gestoken ten behoeve van paleo-ecologisch onderzoek. Van deze 5 liter wordt 1 liter niet gezeefd, maar bewaard voor pollenonderzoek. Een tweede monster van 5 liter wordt genomen voor archeozoologisch onderzoek. Grotere fragmenten dierlijk botmateriaal worden uit gesloten contexten volledig verzameld. Het steken van pollenmonsters of andersoortige grondmonsters ten behoeve van landschapsreconstructie geschiedt in overleg met de (gespecialiseerde) adviseur van het bevoegd gezag. Verzamelmwijze geschiedt conform KNA 3.1. Het vondstmateriaal dient dusdanig te worden verpakt dat de conditie van het materiaal zo stabiel mogelijk blijft. Verwezen wordt naar de leidraad KNA Eerste hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal.
--	--

EVALUATIERAPPORT, UITWERKING EN CONSERVERING (nadere eisen t.a.v. vorm, niveau van uitwerking, termijnen, etc)	
<i>Structuren, grondsporen, vondstspredingen</i>	Eventueel aanwezige archeologische sporen en muur-/fundamentresten dienen te worden geanalyseerd (voor zover mogelijk) in het conceptrapport, waarbij gelet wordt op de reconstructie van mogelijke structuren en gebouwen. Alle structuren worden uitgewerkt en beschreven in het rapport. De overige sporen worden uitgewerkt en beschreven tot op het niveau waarop de vragen kunnen worden beantwoord.
<i>Analyse fysische-geografie</i>	Fysisch geografisch onderzoek wordt in eerste instantie niet noodzakelijk geacht. Wel dienen bij de bestudering van de stratigrafie in de profielen door het veldteam de optredende lagen uitgebreid beschreven te worden.
<i>Anorganisch artefacten</i>	Reeds tijdens het veldwerk zal kritisch gekeken worden naar de aard van de vondsten en de manier van inzamelen). De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de KNA-archeoloog en de senior archeoloog. Na afloop van het veldwerk en de primaire vondstverwerking wordt een evaluatie- en selectierapport opgesteld volgens KNA 3.1 (deelproces 3). Hierin wordt een voorstel gedaan voor een selectie van het te analyseren en te conserveren vondstmateriaal. De selectie wordt met de opdrachtgever en (de deskundige namens) het bevoegd gezag besproken. Pas hierna kan met de analyse en de conservering worden begonnen. Analyse en conservering geschieden conform KNA 3.1
<i>Organisch artefacten</i>	Voor de analyse van de organische vondsten geldt hetzelfde als voor die van de anorganische vondsten.
<i>Archeozoologische en botanische resten</i>	Na afloop van het veldwerk en de primaire vondstverwerking wordt een evaluatierapport opgesteld. Indien beerputten / afvalkuilen / afvallagen zijn gevonden wordt in het rapport een voorstel gedaan voor een selectie van de te waarderen en te analyseren paleo-ecologische monsters. De selectie wordt met de opdrachtgever en (de deskundige namens) het bevoegd gezag besproken. Analyse en conservering geschieden conform KNA 3.1.
<i>Beeldrapportage (objecttekeningen, foto's, kaarten, e.d.)</i>	In het conceptrapport worden tenminste opgenomen: een locatiekaart, een overzicht van de aangelegde putten en eventueel gezette boringen, een overzicht van de aangetroffen sporen en structuren. Waar nodig dient vondstmateriaal door middel van objecttekeningen en foto's te worden uitgelicht/verduidelijkt. Er dienen zoveel kaarten, objecttekeningen en -foto's van voorwerpen vervaardigd te worden als nodig zijn om de tekst van het rapport te adstrueren en de argumentatie te onderbouwen.
<i>Conservering materiaal</i>	In het evaluatie- en selectierapport wordt bepaald of er materiaal in

	aanmerking moet komen voor conservering. Deze selectie gebeurt in overleg met een materiaalspecialist en wordt na overleg met de opdrachtgever, het bevoegd gezag en diens adviseur uitgevoerd. Conservering wordt als stelpost opgenomen in de offerte. Conservering geschiedt conform KNA.
--	--

RAPPORTAGE	
<i>Uitvoeringsperiode uitwerking; opleveringstermijn (concept)eind-/tussenrapport</i>	Het evaluatie- en selectierapport dient uiterlijk een maand na einde veldwerk aan de opdrachtgever en (de deskundige namens) het bevoegd gezag te worden voorgelegd. Binnen 6 maanden na beëindiging van het veldwerk dient het conceptrapport te worden aangeleverd. Deze termijn is afhankelijk van eventueel uit te voeren specialistisch onderzoek. Binnen twee maanden na goedkeuring van de conceptrapportage door de adviseur van het bevoegd gezag dient het eindrapport opgeleverd te worden.
<i>Procedure toetsing eind-/tussenproduct door bevoegd gezag</i>	Het conceptrapport wordt voorgelegd ter toetsing aan de deskundige namens het bevoegd gezag en de opdrachtgever. Het dient gelezen en goedgekeurd te zijn door een senior archeoloog. De opdrachtgever en het bevoegd gezag dienen binnen twee maanden het conceptrapport te hebben getoetst en eventueel van commentaar te hebben voorzien. De op- en aanmerkingen van de deskundige namens het bevoegd gezag zullen worden verwerkt en de eindrapportage wordt binnen twee maanden na toetsing van de conceptrapportage opgeleverd.
<i>Inhoud eind-/tussenrapport</i>	In de standaardrapportage worden de resultaten van het veldonderzoek en de uitwerking gepresenteerd en worden de onderzoeksvragen beantwoord. De standaardrapportage dient conform de KNA (VS05/06/07) te geschieden. In het rapport worden tenminste opgenomen: een locatiekaart, een overzicht van de aangelegde putten, een overzicht van de aangetroffen sporen en structuren en een overzicht van de verschillende bewonings- en/of gebruiks-/bebouwingsfasen (waar nodig ook met detailoverzichten). Ook overzichtsfoto's van de sporenvlakken worden opgenomen.
<i>Verschijsing en oplage eindrapport en/of specialistisch deelrapport</i>	Behalve aan de opdrachtgever wordt een rapport beschikbaar gesteld aan de RCE, de Koninklijke Bibliotheek, het Provinciaal Archeologisch Depot, en de gemeente. De opdrachtgever krijgt tevens beschikking over een digitale versie van het rapport.

DEPONERING	
	Documentatie en vondsten worden gedeponneerd in het provinciaal archeologisch depot van de provincie Zuid-Holland, conform de door het depot gestelde eisen.
<i>Te leveren product</i>	Eindproduct is een rapport volgens KNA-specificatie VS05/06/07 en volgens de bepalingen in dit PvE.
<i>Termijn overdracht van vondsten, monsters en documentatie</i>	Vondsten, monsters en documentatie dienen uiterlijk binnen vier maanden na levering van het definitieve rapport te worden overgedragen aan het daartoe bestemde depot, mits het depot hiertoe gereed is.

<i>e-depot (zie protocol depotbeheer DS05)</i>	Het goedgekeurde PvE (inclusief onderzoekmeldingsnummer) wordt geplaatst in het e-depot. Binnen 2 jaar na afronding van het veldwerk alle conform PvE gespecificeerde digitale producten overdragen aan het e-depot (www.edna.nl) onder vermelding van het onderzoeksmeldingsnummer.
--	---

WIJZIGINGEN T.O.V. HET VASTGESTELDE PvE

<i>Wijzigingen tijdens het veldwerk</i>	Wijzigingen ten opzichte van dit PvE kunnen alleen plaatsvinden na overleg met en na goedkeuring van de opdrachtgever, het bevoegd gezag en/of diens adviseur. Wijzigingen dienen door de betrokken partijen te worden ondertekend en bijgevoegd bij de documentatie.
<i>Belangrijke wijzigingen</i>	Onderstaande belangrijke wijzigingen worden te allen tijde aantoonbaar voorgelegd aan de opdrachtgever en de bevoegde overheid: • Afwijking van de archeologische verwachting • Wijzigingen van de gehanteerde onderzoeksmethode • Wijzigingen van de fysieke en/of technische omstandigheden • Vastleggen overleg- en evaluatiemomenten
<i>Procedure van wijziging na de evaluatiefase van het veldwerk</i>	Indien zich op grond van de evaluatie en selectie na afloop van het veldwerk en voorafgaand aan de uitwerking grote veranderingen (met name in voorziene aantallen uit te werken vondsten of monsters) aandienen, dient in overleg getreden te worden met de opdrachtgever en het bevoegd gezag en diens adviseur. Wijzigingen dienen door de betrokken partijen te worden ondertekend en bijgevoegd bij de documentatie.
<i>Procedure van wijziging tijdens uitwerking en conservering</i>	Indien zich tijdens de uitwerking grote veranderingen aandienen, dient in overleg getreden te worden met de opdrachtgever en het bevoegd gezag en diens adviseur. Wijzigingen dienen door de betrokken partijen te worden ondertekend en bijgevoegd bij de documentatie.

RANDVOORWAARDEN en AANVULLENDE EISEN

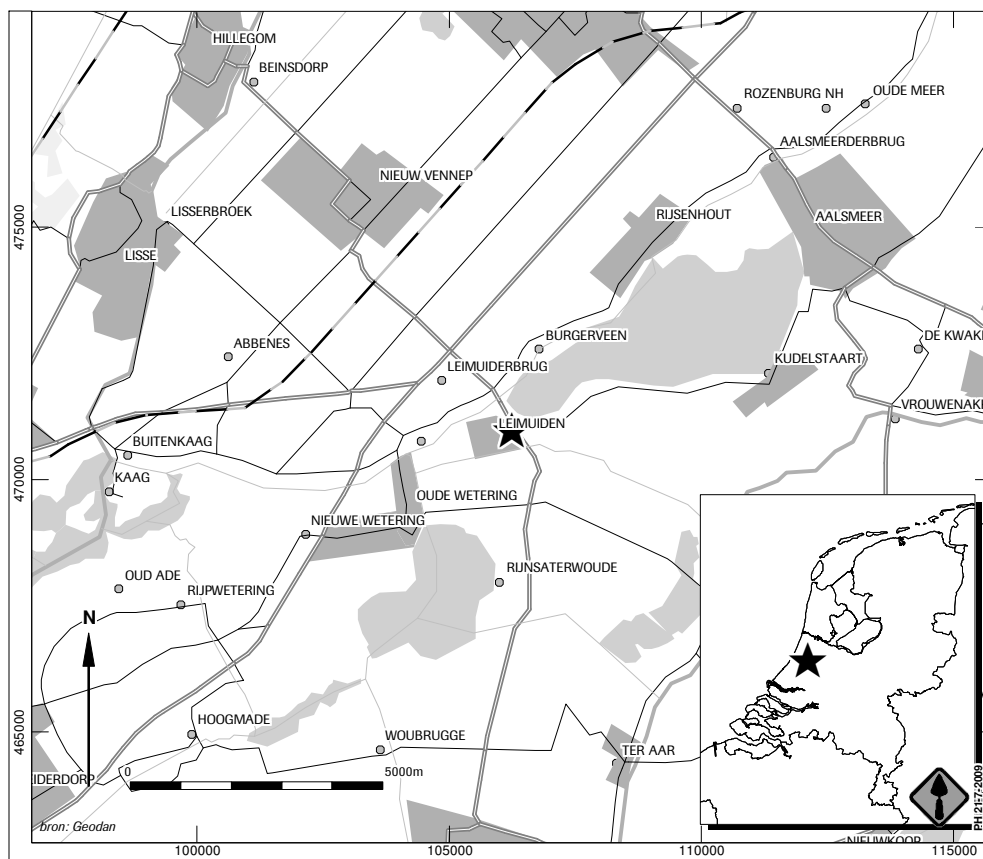
<i>Personele randvoorwaarden</i>	Het onderzoek moet verricht worden door een gecertificeerd archeologisch bedrijf. Het onderzoek moet door een veldteam met aantoonbare ervaring in middeleeuwse en Nieuwe tijd-archeologie worden uitgevoerd. Zowel voor veldwerk als voor uitwerking, conservering en rapportage is de adviserende (niet permanente) aanwezigheid van een senior archeoloog en specialisten met periode- / materiaal- / gebiedspecifieke kennis en/of ervaring vereist. De wetenschappelijke leiding ligt bij de senior archeoloog. Inzet van vrijwilligers (AWN) wordt aanbevolen.
<i>Uitvoeringsperiode en opleveringstermijn veldwerk</i>	Uitvoering van het veldwerk vindt plaats in overleg met de opdrachtgever. Deze afspraak wordt schriftelijk vastgelegd, bij voorkeur in het Plan van Aanpak.

	Oplevering van het terrein geschiedt volgens afspraken met de opdrachtgever. Deze afspraak wordt schriftelijk vastgelegd, bij voorkeur in het Plan van Aanpak. Uiterlijk tien dagen voorafgaand aan de start van het veldwerk dient de onderzoeksmelding in Archis plaats te vinden. Na afloop van het veldwerk dient het onderzoek in Archis afgemeld te worden. Ook de adviseur van het bevoegd gezag wordt minstens 5 dagen voor aanvang van het onderzoek op de hoogte gesteld. Voor Zuid-Holland geldt dat het onderzoek dient te worden aangemeld bij de depotbeheerder.
<i>Uitvoeringscondities veldwerk</i>	Het onderzoeksterrein dient door de opdrachtgever adequaat afgezet te zijn om ongelukken te voorkomen en om zoveel mogelijk ongewenste bezoeken te ontmoedigen. Met het oog op schatgraverij dienen archeologische waardevolle sporen en vondsten op de dag van de ontdekking zelf te worden afgewerkt en verzameld. Beerputten en waterputten dienen na documentatie op dezelfde dag weer door een stalen plaat of dik pakket zand/klei afgedekt te worden, als zij niet op de dag zelf opgegraven kunnen worden. De uitvoerder meldt ten minste tien werkdagen voor aanvang het onderzoek bij de RACM en meldt het onderzoek aan in ARCHIS II. In het Plan van Aanpak wordt een veiligheidsplan opgenomen. Dit plan van aanpak en het PvE is ten allen tijde in het veld aanwezig.
<i>Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg en evaluatie</i>	Het onderzoek dient conform de KNA 3.1 te worden uitgevoerd door een gecertificeerd archeologisch bedrijf of instelling. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor de uitvoering van de opdracht. Het onderzoek dient te worden geautoriseerd door een senior archeoloog. Belangrijke archeologische ontdekkingen dienen terstond aan de opdrachtgever, het bevoegd gezag en diens archeologisch adviseur gemeld te worden. Bij het aantreffen van zaken die niet in dit PvE werden voorzien of bij belangrijke afwijkingen op dit PvE dient een overleg tussen de betrokken partijen plaats te vinden. Indien overleg niet ter plaatse mogelijk is, dienen de mondelinge afspraken uit het telefonisch onderhoud schriftelijk vastgelegd te worden en aan de betrokken partijen ter akkoordverklaring overlegd te worden. Dit stuk wordt als bijlage in de onderzoeksdocumentatie opgenomen. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor de realisatie van het onderzoek volgens het programma van eisen, voor de aansturing en controle op uitvoering en rapportage. Binnen twee maanden na afloop van het veldwerk zullen in een beknopt evaluatieverslag de eerste resultaten en een voorstel voor uitwerking worden gegeven.
<i>Selectieprocedure tijdens het veldwerk (i.h.b. bij archeologische begeleiding)</i>	Indien bij de aanleg van de proefsleuven sprake is van behoudenswaardige vondsten worden de opdrachtgever, het bevoegd gezag en diens archeologisch adviseur zo spoedig mogelijk ingelicht. Bij twijfel of vondstmateriaal wel of niet verzameld moet worden, dient contact opgenomen te worden met de bevoegde overheid en diens adviseur. Ook dient de deponerende instantie bij de selectie te worden betrokken.

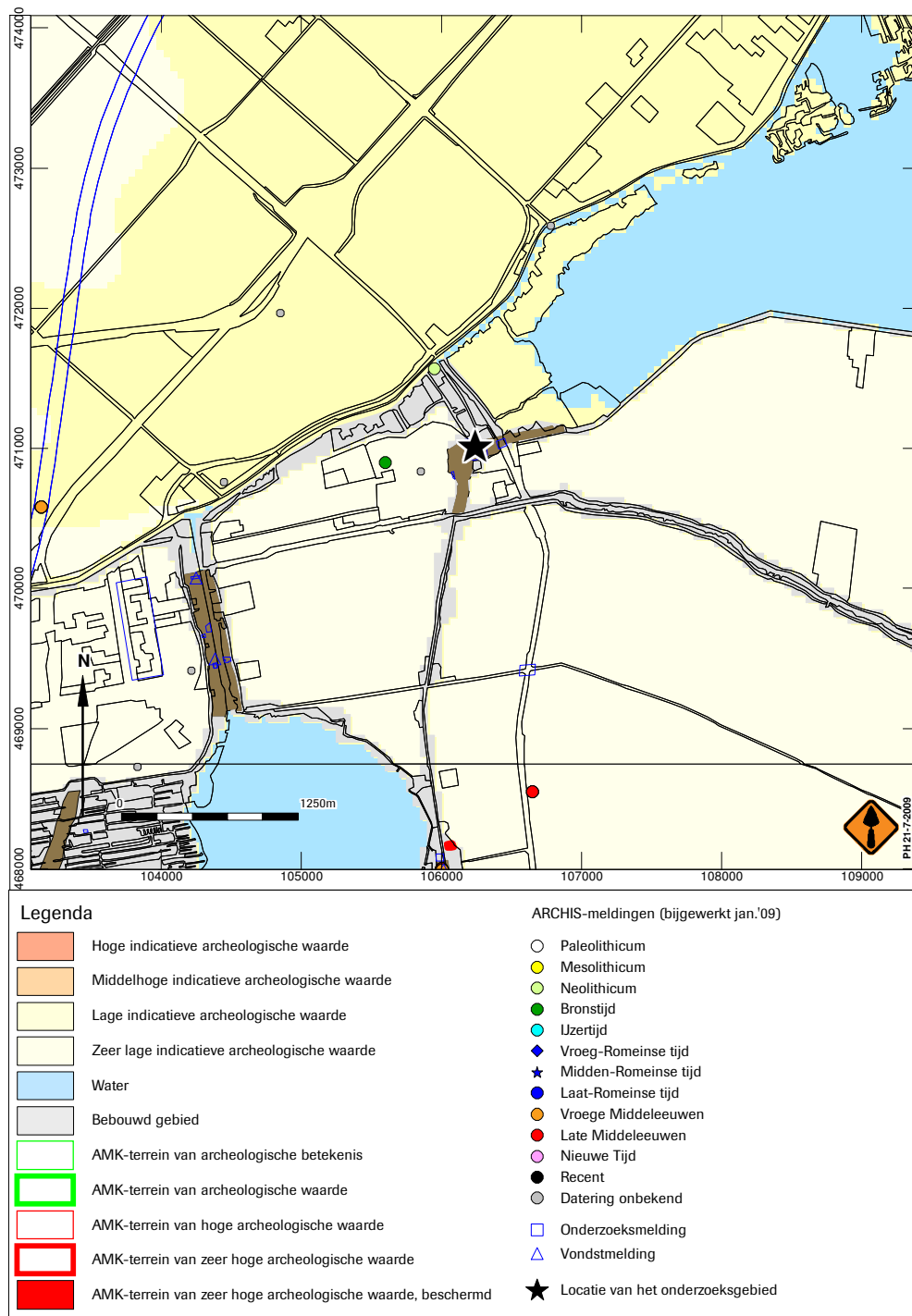
LITERATUUR EN BIJLAGEN

<i>Literatuur</i>	Bult, E., Carmiggelt, A., Dam, P. van, Dijkstra, M. en D. Hallewas,
-------------------	---

	2006: <i>De Middeleeuwen en Vroegmoderne Tijd in West-Nederland</i>, NOaA hoofdstuk 16 (versie 1.0), (www.noaa.nl). Rietkerk, 2008: <i>Onderzoeksgebied Komplan Leimuiden, Gemeente Jacob. Archeologisch Vooronderzoek: een Bureauonderzoek</i>. RAAP-notitie 2623.
<i>Bijlagen</i>	Afb. 1: Topografische kaartuitsnede met locatie van het plan- en onderzoeksgebied. Afb. 2: Uitsnede van de IKAW-kaart. Afb. 3: Puttenplan. Afb. 4: Uitsnede saneringsplan met te vergraven/saneren locaties.

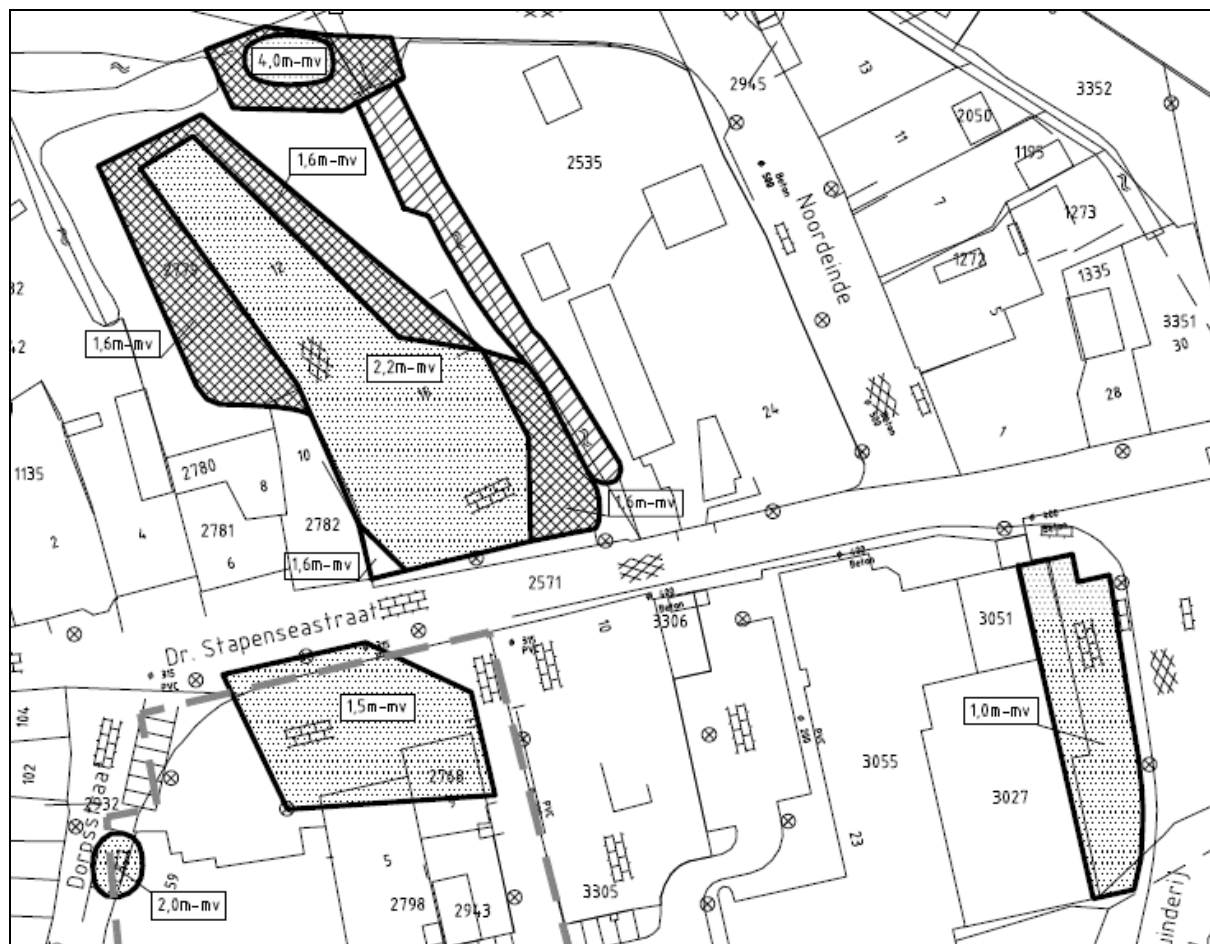
Afb. 1: Topografische kaartuitsnede met locatie van het plan- en onderzoeksgebied.

Afb. 2: Uitsnede van de IKAW-kaart.

Afb. 3: Puttenplan.

Afb. 4: Uitsnede saneringplan met te vergraven/saneren locaties.